

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Teatrikunsti visuaaltehnoloogia õppekava

Valguskujundaja eriala

Mari Vijard

**PRAKTIINE ENESEANALÜÜS TEATRIKUNSTI
VISUAALTEHNOLOOGIA ÕPINGUTELE LAVASTUSE
„DULYEOUM“ NÄITEL**

Loov-praktiline lõputöö

Juhendaja: Margus Vaigur, Pärnu Endla Teatri valgusala juht

Viljandi 2022

Resümee

Käesoleva loov-praktiline lõputöö „Praktiline eneseanalüüs teatrikunsti visuaaltehnoloogia õpingutele lavastuse „Dulyeoum“ näitel“ eesmärgiks on analüüsida Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias veedetud viie õppeaasta jooksul kogutud teadmisi, kaasates neid visuaalse etenduse loomeprotsessi. Analüüsi tulemusel valmib etendus, mille eri valdkondade omavahelise põimimisega kogeb autor vahetult mida on etenduse publikuni toomiseks tarvis.

Abstract

„Practical self assessment of theatre’s visual technology studies based on the production of „Dulyeoum““ is a practical thesis that explores the author’s knowledge gained from 5-year long studies at University of Tartu Viljandi Culture Academy and combines it with the process of a play’s production. As a result of the assessment a production is made, that intertwines all aspects of bringing a production in front of an audience.

SISUKORD

Sissejuhatus	5
1. Lavastuse sisu ja töö etendajatega	6
<i>1.1 esmane versioon: õudusunenägudest hirmuni</i>	6
<i>1.2 järgnev versioon: mitte niivõrd mõnus suveõhtu</i>	7
<i>1.3 viimane kirjalik versioon: prooviperiood võib alata</i>	8
<i>1.4 COVID-19 liitub proovidega</i>	9
<i>1.5 sünopsis</i>	10
2. Helikujundus	12
<i>2.1 inspireerivad arhiivisalvestised</i>	12
<i>2.2 suvi detsembris</i>	13
<i>2.3 salvestamise protsess</i>	13
<i>2.4 “Dulyeoum”, “Jeonmang” ja nende meloodiate inspiratsioon</i>	14
<i>2.5 helitehnika salvestamisel ja etendusel</i>	16
3. Etenduse reklaam	17
<i>3.1 plakati kujundus</i>	17
<i>3.2 fotod ja videod</i>	20
4. Lavakujundus ja kostüümid	22
<i>4.1 kujunduselemendid vastavalt erialale</i>	22
<i>4.2 tegelaste kostüümid kavanditest valmis tulemuseni</i>	22
<i>4.2.1 matkajad</i>	23
<i>4.2.2 tribüünialused zombie-d</i>	23
<i>4.2.3 lai koletis</i>	24

	4
4.2.4 pikk koletis	27
5. Valguskujundus	31
5.1 töö prooviruumis	31
5.2 esimene skitseering	32
5.3 eesmärgipõhised valgustid	34
5.4 “jäätoru” ehitus	35
5.5 pildinimekiri ehk cuelist	36
5.6 joonised	39
6. Eneseanalüüs ja kokkuvõte	41
Kastutatud allikad	42

SISSEJUHATUS

Soovitus mõelda, kuhu sooviksime minna oma lõputööna valmivat valguskujundust looma, tuli juba varakult, aga tõsisemalt hakkasin seda teemat võtma siis, kui oli juba alanud koroonapandeemia ehk COVID-19¹ laialdane levik. See mõjutas minu otsust juba omajagu, sest milleski ei saanud enam kindel olla, nähes kuidas teatrimaju kuude viisi suletuna hoiti ja muremõtted potentsiaalselt ära jäävate etenduste osas ka lõputöö praktilise osa tegemise perioodil muutusid üha aktuaalsemaks. Enda ärevuse vähendamiseks otsustasin 2021. aasta algul, et teen lõputööna valguskujunduse loomiseks ise etenduse. Selle otsusega saigi käesolev töö alguse.

Tööprotsess koosnes nii ootuste ületamistest kui ka pettumust valmistavatest ootamatustest, mis olid suurel määral tingitud COVID-19 viirusesse haigestumistest. Küllaltki mahukas osa tuli teha varasematel kuudel eeltööna veel enne kui sai reaalsesse prooviruumi kohale minna. Eeltöö koosnes peamiselt arvuti taga istudes, pill käes või märkmiku vahendusel, sest iga uitmõte tuli kirja panna või salvestada, et sellest hiljem üks tervik kokku panna.

Viimaks kujunes algsest ülesandest, valguskujunduse loomisest, välja suurem projekt, mida kirjeldaksin järgmiselt: tegemist on minu Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias veedetud viie aastaga kogutud teadmiste kaasamine visuaalse etenduse loomeprotsessi, mis ühtlasi annaks parema arusaama teiste rollidest lavastuse lavale toomisel. Oma õpingute vältel ei piirdunud ma kordagi vaid valguskujundaja erialaga, vaid tegin katsetusi nii mõneski teises valdkonnas ja selle tulemusel peaaegu kõik, mis 8. ja 9. aprilli etendustel publikuni jõudis, põhines nendel teadmistel, mille olin saanud oma koolitee vältel ning andis küllaltki hea väljakutse oma võimekuse testimiseks eri valdkondades.

¹ COVID-19 haigust põhjustab koroonaviirus, mis on geneetiliselt sarnane SARS koroonaviirusele (*Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus*) (<https://www.terviseamet.ee/et/mis-covid-19> külastatud 24.04.2022).

1. LAVASTUSE SISU JA TÖÖ ETENDAJATEGA

Kuna töö tegemiseks oli mul sel ajal veel veidi üle ühe kalendriaasta aega, otsustasin pühenduda esmalt ülejäänud õppeainetega ühele poole saamisele. Selle käigus õppisin veel nii mõnegi kasuliku nipi valguskujunduse loomise kohta ja sain neid siis oma mõtetes juba kaasata lõputöö protsessi. 2022. aastat alustasin põhjalike märkmete ja jooniste kirja panekuga.

Oma töö lihtsustamiseks sisu osas oleksin võinud võtta aluseks mõne autori teose, teha tekstiga veidi tööd, kaasata mõni lavastaja eriala tudeng ja keskenduda ise vaid oma erialale, aga kuigi olin juba pähe võtnud, et teen selle lavastuse ise, ei plaaninud ma algselt siiski kogu vastutust enda õlule võtta. Teadsin vaid, et valguskujunduse rolli määravamaks muutmiseks tahan, et sisu lähtuks pigem valguskujunduse võimalustest, mitte vastupidi, nagu üldjuhul etenduste protsessis tehakse. Nii sain oma seminaritöö „Valguskujunduse kasutamine negatiivsete emotsioonide esilekutsumiseks“ raames õpitud kaasata, täiendada ning koos inimestega lavale tuues edasi arendada. Seminaritöö raames läbi viidud eksperimendis kasutasin Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia *blackbox*-i ja tutvusin seal läbi põhjalikumalt nii mõnegi selle ruumi eripäraga ning seetõttu otsustasin ka oma lõputöö seal läbi viia, et saaksin kasutada ruumi võimalusi, mis mind inspireerisid.

1.1 Esmane versioon: õudusunenägudest hirmuni

Esimene kirja pandud versioon läheneb minu isiklikust vaatenurgast ning põhineb mu korduvatel õudusunenägudel. Tegemist on teemaga, mis nõuaks minult enda emotsionaalselt teistele avamist, mis sai määravaks lavastaja mitte kaasamise otsusele. Arvasin, et liigselt energiat ja aega kuluks enda nägemuse ümber seletamiseks. Kartsin ka end haavatavaks teha, oma alateadvuses peituvate hirmude avalikustamisega. Publikule oleks see just samastumise osas keeruliseks kujunenud, sest näiteks kõik spetsiifilised helid, mis minus ebamugavust tekitavad, võivad nende jaoks olla täiesti märkamatud osad nende igapäevaelust.

11. jaanuaril kirja pandust säilis aga nii mõnigi idee lõpuni välja. Esimene säilinutest on pealkiri. Jätkamaks minu seminaritöö raames algatatud katsetusi publiku teadmatuses hoidmisega, panin etendusele pealkirja korea keeles („두려움“) ning sotsiaalmeedias reklaamimiseks kasutasin sama sõna romaniseeritud versiooni („Dulyeoum“). Plakatile vaadates polnud ilma korea keele oskuseta võimalik aru saada, millega tegu võib olla ning romaniseeritud versioon eraldiseisvana *Google*-i otsingust ja tõlkelehtedelt tulemusi ei

andnud. Algselt pidi pealkirjaks saama „Unenäod“, mis õigustaks mingil määral seotust või katkendlikkust, mis sel ajahetkel veel sisus nii mõneski kohas esile tulid. Kuna aga unenägu korea keeles on „꿈“ ehk „kkum“, soovisin leida veidi pikema kõlaga variandi ja nii jõudsingi õudusunenägede pealt „hirmu“ ehk „Dulyeoum“-ini. Tegemist oli ideaalse pealkirjaga, sest seal oli kirjas täpselt see, mida plaanisin publiku tundma panna.

1.2 Järgnev versioon: mitte niivõrd mõnus suveõhtu

Olles alustanud isiklikest õudusunenägedest, tuli esmalt luua vastupidine õhkkond, mis oleks hubane ja mõnus, et kontrast eri osade vahel oleks tuntav. Otsustasin luua koduse õhkkonna, sest just kodus olles olen kogunud suurema osa oma õudusunenägedest ja minu jaoks on üks spetsiifilisemaid osi mu kodu juures looduse helid, mida palavatel suveõhtutel avatud rõduukse kaudu kuulda sai. Kuna jõudsin selle ideeni südatalvel, pidin kõik vajaliku taaslooma. Sellest räägin täpsemalt peatükkides 2. HELIKUJUNDUS ja 4. LAVAKUJUNDUS JA KOSTÜÜMID.

Kuna selles etapis oli sisu veel suuresti märksõnade ja lühikeste valguskujundusest lähtuvate lausetena kirja pandud, ootas ees mitme nädalane töö, et see ühtemoodi mõistetavaks teha. Ühtlasi hakkas samal ajal hoogsalt arenema kostüümi- ja helikujundus, mis aitasid sisu paremini täiendada. Kuna kostüümid läksid ühte teed ja sisu teist, tuli viimaks lõplikult loobuda isiklikest seostest ja suur osa algselt plaanitud sisust sai maha tõmmatud ja unustatud. Ära jäi sissejuhatav jutustus, istekohtadel publikuga sisenenud etendajad ja aastate jagu kogetud koolikiusamist ning need asendid sõnatu sisu edastuse, istmete all peituvate etendajate ja õudusfilmides sageli esinevate aspektidega.

Kätte oli jõudmas aeg alustada proovidega ent selleks oleks ka etendajaid vaja. Etendajate leidmisel esines kordades rohkem probleeme, kui oodata oskasin. Algselt plaanisin kaasata tantsukunsti erialalt Liis Maria Kaabeli ja Annabel Tanila ning esimese kursuse tudengid, kuid selgus et neil on minu plaanitud märtsikuise prooviperioodi ajal vaja olla Tartu Uues Teatri proovides ning ka etenduste ajad kattuksid. Kuna sinna oli kaasatud ka näitlejate ja lavastajate esmakursuslased, tuli leida kiire lahendus, milleks sai reklaam plakatite kujul erinevates kooli hoonetes, kaasa arvatud ühiselamutes Oma Kodu ja Tareke. Huvilisi tuli algselt kokku 10, aga kuna kuupäevad siiski kõigile ei sobinud, jäi etendajate arv 8 peale. See arv muutus lisaks prooviperioodile isegi kahe etenduse vahel.

1.3 Viimane kirjalik versioon: prooviperiood võib alata

Viimase kirjaliku versiooni kirjapanek sai alguse 13. märtsil, et esimeseks ühiseks prooviks kõik etendajad end sisuga kurssi saaks viia. Tegemist on ühtlasi esimese versiooniga, mis on käsikirja asemel trükituna olemas, illustreerivad joonistused kostüümidest ja lava paigutustest teksti vahele põimitud. Ainsaks miinuseks digitaalselt jäädvustamise juures peaksin seda, et enam pole võimalik näha, millised olid plaanid enne muudatuste läbiviimist, sest maha tõmmatud sõnade ja lõikude asemel on nüüd vaid proovide käigus pidevalt täiendatud ja parandatud tekstidokument.

Esimesed proovid kulgesid minu arvates väga konarlikult, mis oli kindlasti tingitud minu kogenematuses lavastaja rollis, aga mingil määral ka etendajate soovist teha põhjalikku analüüsi teose sisule, millele kulus esimesed kaks 6-tunnist proovipäeva *blackbox*-is. See aga tähendas, et reaalselt tööd laval liikumisega ei saanud me alustada enne kolmandat proovi. Minu, kui etenduse valguskujundaja jaoks tähendas see aga mingil määral raisatud ruumi kasutuse aega, sest kooli *blackbox*-i aegade broneerimisel ei saanud priisata ja enamik proove tuli teha teistes klassiruumides, kus polnud võimalik valgusteid töösse kaasata, et saada paremat ülevaadet sellest, mis elemendid toimivad ja mis mitte, sest suur osa sisust põhines siiski valguskujunduse võimalustel, mida soovisin varakult etendajatega koos läbi proovida.

Ometi saime peagi üle alguse konarustest ning algas ühine töö etenduse ellu toomisega. Proovides käisime etendust katkenditena läbi ning saime seeläbi teada, mis toimib ning milliseid osi tuleks muuta või hoopiski välja vahetada. Selle protsessi käigus jaotasime etenduse mõtteliselt kolmeks osaks:

1. lõkkeplats/nägemus,
2. matkajate rünnak,
3. publiku rünnak.

Niisuguse jagunemisega lihtsustasime ka proovide jaotust erinevate erialade vahel, võimaldades paindlikku proovidest puudumist, sest kui kellelgi oli vaja vahepeal mõnes loengus olla, saime planeerida selleks ajaks proovi mõne etenduse osaga, kuhu puudujad kaasatud polnud. Nii ei raisanud me prooviruumi kasutamise aega ning saime segamatult teha tööd nendega, kes kohal olid. Ruumibroneeringute lühemad ajad, mis jäid alla kolme tunni, jätsin valguskujundusele pühendumiseks. Etendajatega koos oli valguskujundust keeruline teha, sest pidin samal ajal olemas olema ka lavastajana ja ei tahtnud, et nad peaks liigselt minu pärast lihtsalt istuma ja ootama.

1.4 COVID-19 liitub proovidega

Poolteist nädalat enne esietendust langetati Eesti valitsuse poolt otsus lõpetada maskikohustus ja hoolimata minu palvest, et etendajad kannaksid siiski suuremates seltskondades viibides maske edasi ning jälgiksid oma tervist, haigestus üks meie etendajatest peale üht koosviibimist oma kursusekaaslastega. Kuna tema roll oli koos Liis Maria Kaabeliga kehastada pikemat koletist, hakkasime koheselt mõtlema, mida teha saaksime. Haigestumise ja esietenduse vahel polnud piisavalt aega, et *COVID* läbi põdeda, seega kaalusin varianti, kus ta liitub meiega etenduse päevadeks, kui kõik teised etendusse kaasatud osapooled sellise variandiga nõus on, sest sel juhul riskisime ise haigestumisega. Teiseks variandiks oli leida kiirelt asendaja. Seoses maskikohustuse lõppemisega suurenes ka haigestunute arv ning etenduskunstide esmakursuslaste etendused Tartu Uue Teatriga jäeti ära. Minu jaoks tähendas see, et asendajat oleks võimalik otsida tantsukunsti erialalt, aga kahjuks oli ka nende seas haigestunuid või puudus neil huvi meiega liituda. Viimaks otsustasin, et teen koletise kostüümi ümber nii, et säiliks pikkus, aga seal sees oleks ainult üks inimene ja see tähendas lisastressi minule ja kaotatud aega.

Esietenduse nädalal toimuvate proovide ajaks olime jõudnud etenduse läbimängudega juba nii kaugele, et saime kogu loo algusest lõpuni läbi teha. Ainsaks suuremaks probleemiks oli veel „käte“ rollis olevate etendajate vähemus. Kujutasin algusest peale ette, et seal oleks vähemalt 5 või 6 inimest ja selleks hetkeks oli mul neid ainult üks. Olukorda ei parandanud teadmine, et esietenduseni on 3 päeva ja hommikuse ebameeldiva üllatusena oli haigestunud teine etendaja ja nüüd oli vaja leida asendajat peategelase rolli. Istusime kogu seltskonnaga *blackbox*-is ja kirjutasime kõik oma erinevatele tuttavatele ning kursusekaaslastele, et leida inimesi, kellel oleks võimalik meid välja aidata, sest järgmine aeg, mil *blackbox* vaba oli, jäi mai keskpaika, mis suurele osale etendajatest ei sobinud.

Ühiselt alustanud seltskonnast olid järgi jäänud Herta Velner, Liis Maria Kaabel, Oskar Pukk, Pillerin Pihelgas ja Triin Kauber. Miinimum, millega etendust läbi saaksime viia oli 7 inimest – 3 matkajat, 2 koletist ja 2 käte rollis. Olin valmis otsima endale valguspulti asendust ja ise lavale minema, kui muud üle ei jää, aga meil õnnestus leida käte rolli juurde Chätlyn Parts, Gretten Gelis Vesso, Rain Lepik, Tanel-Markus Tammela ja peategelase rolli Siim Rammul. Nüüd oli meid 12 ja sain kergendatult hingata, etendust ei olnud vaja edasi lükata ja sain ise jääda pigem kõrvalisse rolli.

7. aprillil, päev enne esietendust tegime avatud peaproovi, et testida, kuidas eri aspektid testpublikule mõjuvad. Peaproovi kutsusin vaatama kooli segakoori liikmed ja ühiselamutes elavad tudengid. Kahjuks tuli kohale ainult 3 inimest, aga sain nendelt õiglast kriitikat etenduse puudujääkide osas, seega täiesti ebaõnnestunuks seda proovi lugeda ei saaks. Pealegi said mitmed lavalolijad kogemuse esineda publiku ees.

(Peaproovi lõpus tehtud ühispilt. Laanisto 2022)

1.5 Sünopsis

Viimase versiooni ehk proovide jooksul lõplikult välja kujunenud sisu võtaksin kokku järgmiselt: kolmeliikmeline seltskond läheb koos matkama ning veedavad õhtul lõkke ääres grillides ühiselt aega. Ühel matkajatest on kaasas oma pill ning ta otsustab teistele lühikese pala ette mängida. Selle pala meloodia kutsub teises matkajas esile midagi ootamatut. Mõistmaks, mis temaga toimub, eemaldub ta teistest ning saab nägemuse. Selles nägemuses on algselt kõik hästi ja tore, aga siis olukord muutub. Tekib kummaline olevus, kes ähvardavalt tema kohale kerkib. Šokeerituna nähtust, püüab ta kiirelt kogetut jäädvustada. Ta haarab endaga kaasas olnud paberid ning asub neile paaniliselt nähtud kritseldama. Algselt seosetud kritseldused meenutavad iidseid ruune ja on ehk sama segadusttekitavad, kui see nägemus ise. Kritselduste kattumisel kujuneb neist kokku „HIRM“ ja mõistes, millist ohtu

nägemus võis kujutada, jookseb matkaja oma sõprade juurde, et neid teavitada ning koheselt sealt põgeneda.

Järgneb kaos, kauguses on kurjakuulutavad helendavad silmad ja ähvardavalt pikk, suure peaga kuju, mida pole pimeduses võimalik päris selgelt eristada. Ragina saatel ilmub maa seest välja veel üks koletis, kes on massiivne, rohkete silmade ja sõrmedega. Matkajad püüavad suures kaoses koletiste eest põgeneda, kuid pimedus ja segadus teevad oma töö ja nad langevad ükshaaval koletistele ohvriks.

Veendunud, et nad on matkajate elud lõpetatud, märkavad koletised, et neil on võimalik veel suurem saak ohvreid veel pahaaimamatult ees ootamas. Hakates loitse lausuma, kutsub mitmesilmne koletis välja kõigi oma ohvrite hinged, mis imuvad välja publiku vahelt, neid riivates ja nii ongi alanud rünnak publiku suunal, millega liituvad ka nüüdseks moondunud matkajad. Pimeduse haardesse sattunud ohvrid näevad veel viimast valguskiirt, mis suunab neid kummitusliku meloodiaga kirikukellade imitatsiooni suunal ning selle heli saatel on ka nemad viidud oma elu lõpp-punkti. Seejärel kustub ka viimane valguskiir.

2. HELIKUJUNDUS

Oma 5 aasta pikkuse koolitee osana Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias ei saa ma mainimata jätta aastat muusikaosakonnas pärimusmuusika erialal, mille vältel kogusin lisaks muusikateooria alastele teadmistele ja kasulikele tutvustele ka mitmeid nippe erinevate heli-spetsiifiliste arvutiprogrammide kasutamise osas ja kuigi algselt plaanisin kaasata ka mõne helitehnoloogia tudengi siis kahjuks huvi puudumise tõttu, pidin ka kogu helikujunduse enda peale võtma. Soovisin kasutada *Blackbox*-is olevat *surround* helisüsteemi, aga kuna mul puudusid sellealased teadmised ja piisavad kogemused, valmis kogu helikujundus *stereo*-s ehk jaotunult kahele helikanalile.

2.1 Inspireerivad arhiivisalvestised

Minu õpingud muusikaosakonnas sisaldasid üsna suurel määral arhiivisalvestiste noodistamist ja selleks avasime digitaalsel kujul arhiveeritud helifailid helitöötlusprogrammis ning muutsime helisalvestise aeglasemaks, et sealseid noote paremini eristada ja kirja panna. Suur osa arhiivis olevatest salvestistest olid algselt salvestatud vaharullile, mis on vinüülplaadi eelkäija, aga vaharullile salvestatu korduvalt mängimine kahjustab rullil olevaid vagusid ning selle tulemusel muutub heli üha raskemalt kuuldavaks, sest erinevad krabinad ja raksatused muutuvad originaalhelist valjemaks (Kreintaal 2017).

Kuulates korduvalt sama helifailil aastate eest elanud inimesi aeglustatult laulmas, saateks kõhedad kahinad ja kröbinad, tekkisid tahtmatult silme ette erinevad kujutluspildid võimalikest stseenidest, mida sellise heliga koos ainult õudusfilmidest võib leida. Nii jõudsingi ideeni, et võiks kunagi tulevikus arhiivisalvestistest lähtudes midagi laadset ka valmis teha. Minu heameeleks sain selle võimaluse lõputöö kujul ja publiku rünnakut saadab minu kodukandis, Urvaste kihelkonnas 1912. aastal salvestatud Ann Kolatski ja Mari Valneri hääled (ERA, Fon. 4).

Pärimusmuusikuna õpitust inspireeritud oli ka etenduse viimane stseen, kus mängisin „Dulyeoum“ meloodiat väikekandelil kirikukellade imitatsiooni mängutehnikas. See on mängutehnika mis on Seto kandle tüüpi pillidel populaarne. Minu pillist eristab Seto kandleid suuremad keelte vahed, kus sõrmed asetatakse summutamiseks pillikeelte vahele, mitte peale. Sellest hoolimata on võimalik ka 10-keelsel väikekandelil kirikukellade imitatsiooni stiili kasutada, jättes keeled tavapärasest kauemaks kõlama ja sõrmed õhku kuniks keel vibreerimise lõpetanud on.

2.2 Suvi detsembris

Helikujunduse loomisega alustasin detsembri keskpaigas, püüdes imiteerida helimaastikku, mis leiab suveõhtutel oma tee minuni läbi avatud rõduukse ning mida kogen viimastel minutitel enne uinumist. Selleks, et keset detsembrit kätte saada konnade krooksumist või piiritajate laulu, ei piisa mikrofoniga õuele jalutama minemisest, sest tegemist pole talvisel perioodil Eestis liikvel olevate loomaliikidega. Võttes appi interneti ja *Youtube*-i, veetsin tunde, et leida kõige autentsemaid helisid. Selle käigus mõistsin, et konnad kõlavad väga erinevalt sõltuvalt nende pesitsuspiirkonnast ja õige heli leidmine võib olla palju keerulisem, kui algul arvasin.

Õnneks leidsin peagi loodusheli.ee veebilehekülje, kuhu on kokku kogutud Fred Jüssi ja Veljo Runneli salvestised Eesti loodusest. Sain teada, et oma kodus, Võrumaal olles kuulena alati *Rana lessonae* ehk tiigikonna laulu. Kasutades *Reaper* programmi, lisasin konnade laulule hariliku niidutirtsu *Omocestus viridulus*-e, hariliku niiduritsika *Metrioptera brachyptera*, hariliku lauluritsika *Tettigonia cantans*-i, ööbiku *Luscinia luscinia* ja piiritaja *Apus apus*-e laulud, luues helimaastiku, mis sarnaneb minu kodukandis kuulduga. Konsulteerisin helikujunduse autentsuse osas oma vanematega ning saanud kinnitava vastuse, liikusin edasi järgmiste etappide juurde.

2.3 Salvestamise protsess

Kogu helikujunduse salvestasin ja töötlesin programmis *Reaper*. Esimestel nädalatel tegin katsetusi ka Etenduskunstide projekt II (P2VK.04.663) õppeaines tutvustatud audiosignaali töötlusprogrammis *Cecilia 5*, aga loobusin seal valminud materjalidest, sest need ei vastanud minu ettekujutlusele, tundes, et selle programmi kasutamisel ei olnud mul piisavalt kontrolli lõpptulemuse üle.

Lähenedes helikujunduse loomisele oma muusikaalast võimekust arvesse võttes, soovisin kaasata enda valduses olevaid instrumente ja seeläbi vältida ka liigselt digitaliseeritud heli, tuues juurde inimteguni, mis väljenduks helipildis vigadena nagu näiteks veidi ebapuhtad noodid või pillikeele plärin, mis tekib kui küünega keele vastu minna, teades, et vaid arvutit kasutades oleks mul selliseid elemente keeruline imiteerida. Algselt kaasasin vanaonult saadud karmoška, et saada täidlasti ent veidi kärisevaid bassinoote, aga et paremini kasutada helikujunduse osana ebamugavust tekitavaid aspekte, vahetasin karmoškanoodid infraheli sageduses oleva siinusheli vastu, mis jääks napilt välja inimeste kuuldeulatusest,

milleks on üldjuhul 20-20 000 Hz vahemik (Paeglis 2017), sel juhul tekiks loodetavasti olukord, kus helilained pole küll publikule kuuldavad, aga on loodetavasti vibratsioonidena tuntavad.

Kui suveõhtu loomiseks kasutatud materjalid olid kõik digitaalsel kujul saadaval, siis kogu ülejäänud helikujunduse salvestasin algusest lõpuni oma tehnilise võimekuse piirides. See tähendas nii viiuli-, kitarr- kui vokaalpartiide loomist, selgeks õppimist ning sisse mängimist ehk salvestamist, aga ka vajadusel veidi omapärasemate “instrumentide” kasutamist nagu krigisev arvutitool või ootamatult kapi otsast alla kukkuv jumestuskomplekti kast. Viimane õnnestus salvestusele saada juhtumisi, sest see toimus viiulipartii salvestamise ajal. Niisugused äpardused olid võimalikud, sest kasutasin helistuudiona oma tuba Tarekese ühiselamus (C. R. Jakobsoni 41-101, Viljandi).

2.4 “Dulyeoum”, “Jeonmang” ja nende meloodiate inspiratsioon

Kogu helikujunduse loomise protsessi juures kasutasin inspiratsioonina filmimuusika heliloojate John Williamsi, Mychael Danna ja Hans Zimmeri loomingut. John Williamsi loomingut filmile “Lustakad jalakesed” (2006) kasutasin juba oma seminaritöös oleva eksperimendi osana ja nüüd aitas see mind kiirelt viia emotsionaalselt õigesse seisundisse, et oma loomeprotsessiga igal hetkel sobivas emotsionaalses olekus jätkata.

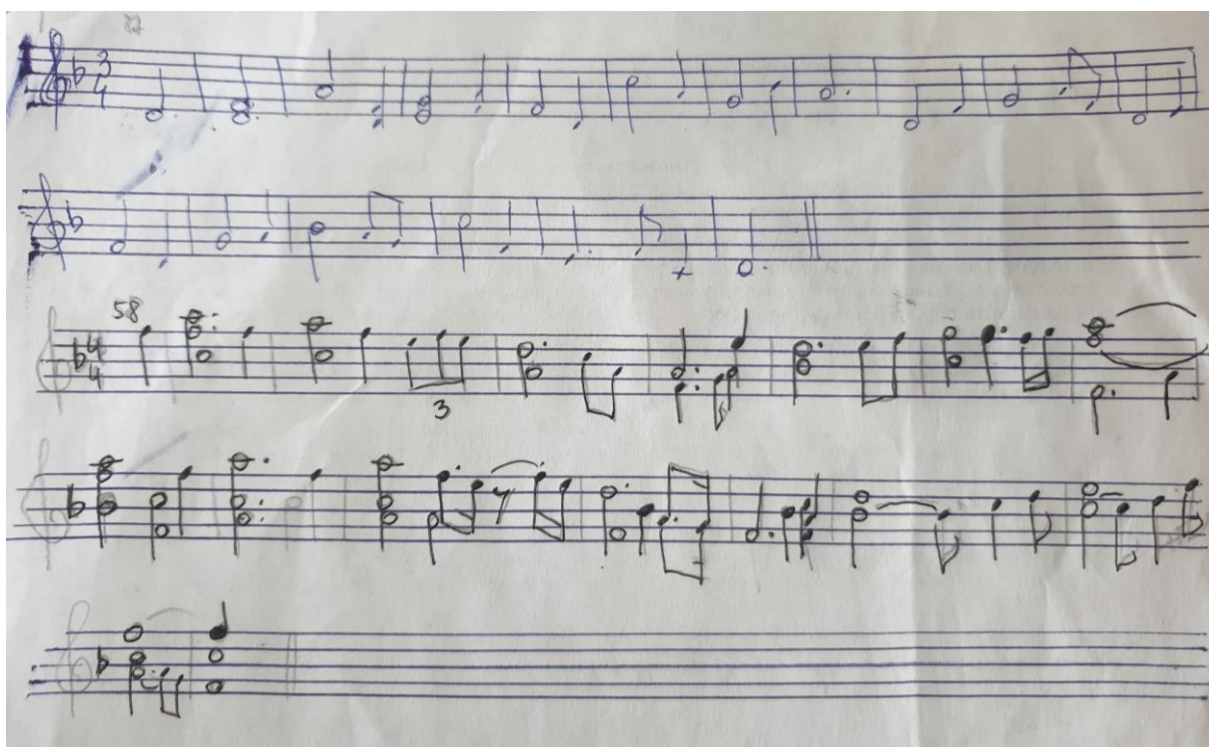
Endale eesmärgi seadmisel võtsin eeskujuks Mychael Danna töö filmis “Metsikud lained” (2007). Mind kütkestas tema oskus kaasata üks läbiv meloodia kogu filmi vältel, muundades saatepartiidega seda meloodiat lootustandvaks, kurvastavaks, kangelaslikuks või rusuvaks. Lootsin oma tööga jõuda ligilähedase tasemeni, aga pidin arvestama siiski faktiga, et ajalisel on mul eeltöoks, salvestamiseks ja etenduse ajal kasutamiseks tõenäoliselt vaid kaheksandik sellest ajast, mis Danna oma tööle pühendada sai. Nii otsustasin luua etendusele põhiteema pealkirjaga “Hirm”/”두려움”/”Dulyeoum”, aga tegin sama ka sellele eelnevale lõkkeplatsi osale, mille nimeks sai “Nägemus”/”전망”/”Jeonmang”. Läbiva motiivina on mõlemad pealkirjad korea keelsed. Tundes, et minu võimekus helitöötluses jääb väheks, palusin abi kaastudengilt Karl Kristjan Küppas, kes tegi „Jeonmang“-i kõlapildi veidi puhtamaks ning unenäolisemaks.

8. veebruari õhtuks valmis helifail “Dulyeoum” ehk etenduse põhimeloodia. Märtsi alguses kirjutasin “Jeonmang”-i, mille ülesandeks oli olla “Dulyeoum”-i kõheda kõla vastandina rahustav ja üleüldiselt positiivsema meeleoluga, et tekitada publikus turvatunnet.

Selleks, et kahe meloodia vahelist kontrasti paremini välja tuua, kirjutasin need erinevate taktimõõtudega ja paralleelhelistikes ehk F-duuris ja d-mollis andes juba helistiku valikuga neile “rõõmsa-” või “kurvakõlalisuse”. “Dulyeoum” sarnaneb väga oma inspiratsioonile, milleks oli Hans Zimmeri teos “Davy Jones” filmile “Kariibi mere piraadid: Surnud mehe aardekirst”. “Davy Jones”-ist inspireeritult sai ka “Dulyeoum”-i põhiinstrumendiks mängutoos. Kaht teost järjestikku kuulates võib erinevusi tähele panna vaid teadlikum kuulaja.

(“Dulyeoum” meloodia mängutoosile)

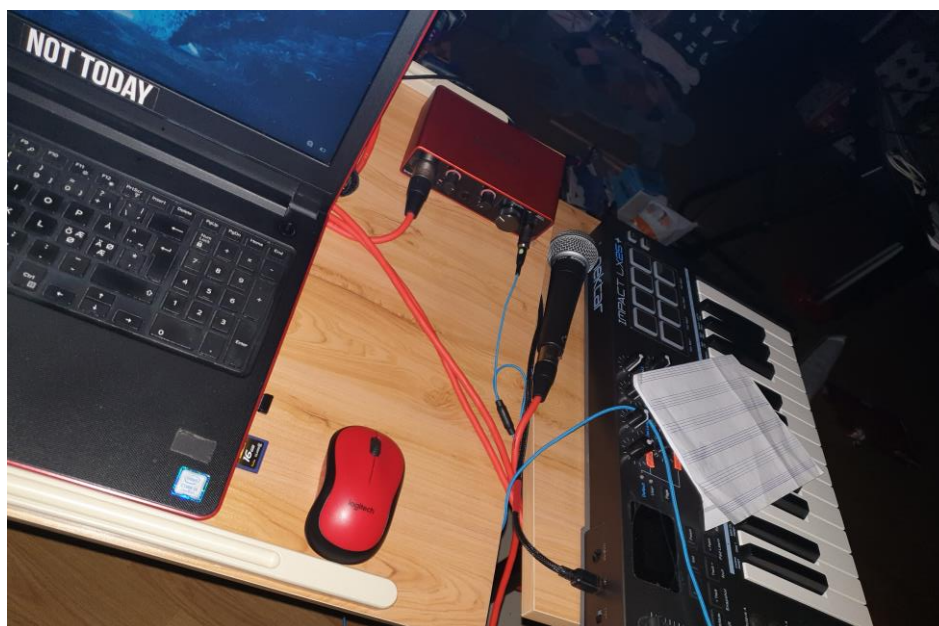

(“Dulyeoum” (sinises) ja “Jeonmang” (mustas) viiulipartiid käsikirjalises noodistuses. Vijard 2022)

Helikujundusse peidetud arhiivisalvestisele lisaks on isiklikel sentimentaalsetel põhjustel lisatud ansambli Bigbang laulu „Sober“ korea keelsed sõnad, mis on niivõrd moonutatud, et pole enam eristatavad. Loovalik oli tingitud isiklikust seosest kooli *blackbox*-iga, kus sama laulu 2017. aastal esitasin ning sellele eelnevalt „kosmiline kandlemängija“ olin ning võõrkeelsete laulusõnade ette lugemine kõlab nagu püüaksin kellelegi needust peale panna. Kuna alustasin oma õpinguid *blackbox*-i laval kannelt mängides, siis tundus ainus meetod nende aastate kokku võtmiseks veel viimast korda samas ruumis kandlega publikule esineda, aga sel korral juba oma lemmikpaigas, rahva eest peidetuna, valguspuldi kõrval.

2.5 Helitehnika salvestamisel ja etendusel

MIDI-signaali edastamiseks, et salvestada klaveripartiid ning üleüldise helimaastiku loomiseks kasutasin *Nektar Impact LX25+* MIDI kontrolleri. Akustiliste instrumentide ja vokaali salvestamiseks *Focusrite Scarlett Solo 3rd generation* helikaarti ja *Shure SM58* dünaamilist mikrofoni. Kõrvaklappidena kasutasin salvestamise ajal *Logitech G430 7.1 Surround sound Gaming headset*-i ja helipildi kontrollimiseks *JBL Quantum 800 Gaming headset*-i.

(Foto kodustest tingimustes loodud ajutisest „stuudiost“. Vijard 2022)

Blackbox-is kasutasin seal olevat *Allen & Heath ZED-12FX* mikserpulti ja *MOTU Ultralite MK-3 Hybrid* helikaarti *surround* süsteemi jaoks ning saali laes olevaid *RCF ART 310 MK3* kõlareid. *QLab*-i programmiga heli mahamängimiseks kasutasin *MacBook Pro 2020* sülearvutit ning eelnevalt mainitud *Focusrite*-i helikaarti.

3. ETENDUSE REKLAAM

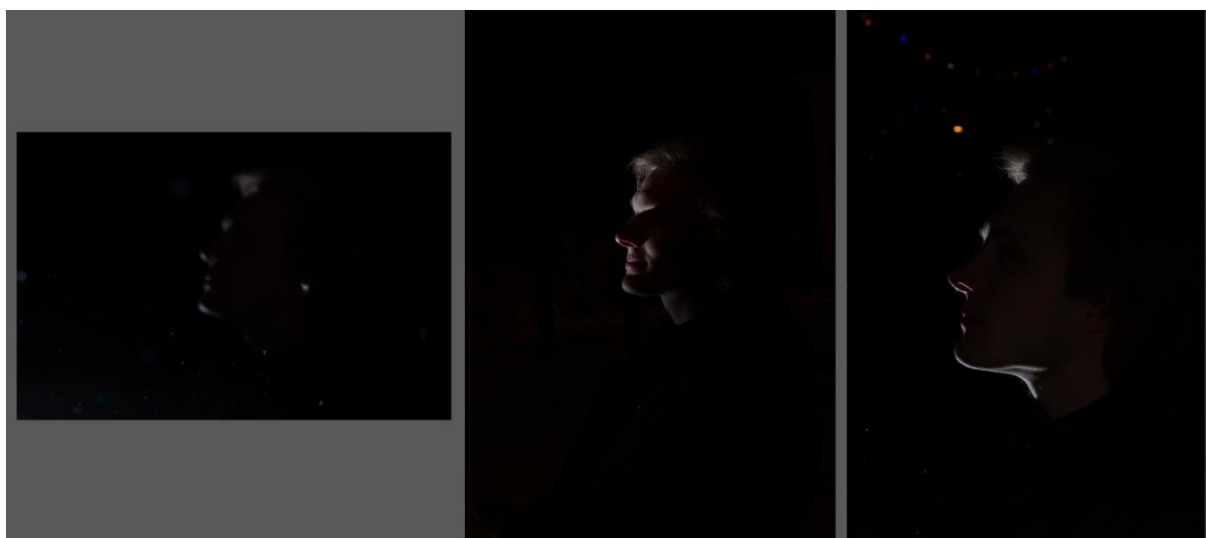
3.1 Plakati kujundus

(Etenduse plakat. Disain: Vijard 2022)

Teadsin, et kuna etendajate leidmise ja kostüümidega läheb veel aega, otsisin sotsiaalmeedia postituse vahendusel endale meesmodelli, kellega mõned pildid teha, et saadud materjalist plakat valmis teha. Ühendust võtnutest sai valituks Karl-Joosep Põldsepp, kellega kohtusime 20. veebruari hilisõhtul Antsla Gümnaasiumi mänguväljakul.

Fotode tegemiseks kasutasin *Nikon D7000* peegelkaamerat AF-S *Nikkor 18-200mm f/30.-5.6G ED VR II* objektiiviga ja *Nikon Speedlight SB-700* kaugjuhitavat välku. Fototöötluste ja plakatidisaini jaoks kasutasin oma teadmisi *Adobe Photoshop*²-is.

(Fotod, mida kasutasin plakati kujundamisel. Vijard 2022)

Veebruaris tehtud fotodest kasutasin kolme ning peale mitmepäevast töötlemist ning ka hilisemaid parandusi jõudsin lõpptulemuseni, millega võisin rahule jääda, isegi kui kaldusin algsest kavandist kõrvale milleks oleks olnud kätesse peidetud otsevaates nägu. Värvideks kasutasin plakatil samu külmi toone, mida kaasasin ka etenduse valguskujundusse nägemuse stseenis.

Photoshop-is töötlemisel püüdsin kasutada *blending mode*-i erinevaid võimalusi nende fotode kombineerimiseks, sest tegemist oli tööriistaga, millest ma varasemalt iseseisvalt seda programmi kasutades kokku polnud puutunud. Võin öelda, et kuigi P2VK.04.451 Vektor- ja rastergraafika rakendustarkvara (1. osa) õppeaines läbitud teemad olid suuresti mulle varasematest isiklikest ettevõtmistest tuttavad, sain sealt veel nii mõndagi kasulikku veel juurde ja nüüd neid teadmisi ka reaalse projekti jaoks kasutada.

² *Adobe Photoshop on rastergraafika ja pilditöötlusprogramm.*

Pidevalt muutuvate etendajate arvu tõttu jäid trükitud versioonile nende nimed, kes lavale ei jõudnud, aga mitme etendaja nimi oli ka plakatilt puudu, sest nad liitusid hiljem. Sellist olukorda ette nähes otsustasin etendajate nimekirja lõppu jätta küsimärgi, sest nii jääb suurem vabadus etendajate lisamise osas, aga samas ka mingi teadmatus kuni publiku alla peitunud nimetud etendajad välja ilmuvad, sest keegi ei oska ju oodata rohkem etendajaid, kui plakatil välja toodud on.

Plakatite trükk läks maksma 19,60€. Teenuse tellisin OÜ Hedovana ehk Võru Trükikojalt. Prinditud sai kuus plakatit A3 ning kaks A2 mõõdus. Jaotasin need Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia erinevate hoonete vahel ära. Ühe A2 mõõdus plakati kinnitasin *Blackbox*-i uksele, teisele kogusin 9. aprillil arhiveerimise eesmärgil etendajate autogrammid. Võimalusel sooviksin sellele lisada kõigi asjaosaliste poolse märke.

(Autogrammidega plakat. Vijaard 2022)

3.2 Fotod ja videod

Fotograafiks kutsusin hobifotograaf Kaspar Laansoo. Fotod tegime peaproovis, et jõuaksin enne esietendust mõned fotod avalikustada ja kaamerate plõksud etenduste ajal publiku tähelepanu endale ei tõmbaks. Peaproovi tuli vaatama ka minu tuttav, Kõrgema Kunstikool Pallase fotograafia eriala vilistlane Carmen Kurg, kes samuti kaamera kaasa võtnud oli. Nii sain *Facebook*-i postitada kaks fotot - ühe kummaltki fotograafilt ja mõlemad täpselt sellised, et midagi üleliigselt palju etenduse sisust ei avalikustanud. *Facebook*-i üritus on arhiveerituna leitav järgmiselt aadressilt:

<https://www.facebook.com/events/823794381913468/823794391913467/>

(Peaproovis tehtud reklaamfotod. Laanisto/Kurg 2022)

Lisaks füüsilisele reklaamile plakatite kujul ja proovides tehtud fotodele, lisandus ka reklaam veebis, milleks filmisin klipi, kus Pillerin Pihelgas põrandal istudes mängutoosi kerib ja “Dulyeoum” meloodia taustal mängib ning kehatu olend teda ründama hakkab. Tegemist oli veidi ohtliku etteõtmisega, kuna esimesel korral kaameraga jooksmist proovides, tabasin Pillerini põsesarna, aga õnneks polnud löök liigselt tugev.

Klipi töötlemiseks kasutasin *Adobe Premiere Pro*³ videotöötluste programmi, mida kasutasin esmakordselt P2VK.04.659 Videomontaaži õppeaine raames. Kuigi olin varasemalt videosid töötlenud teiste programmidega, siis efektide lisamiseks tundusid *Adobe* pakutavad lahendused kõige paremini ning lisaks video värvidega mängimisele, kasutasin korduvalt

³ *Adobe Premiere Pro* on videotöötlustarkvara.

glitch-efekti. Selleks, et vaatajas ebamugavust tekitada, hoidsin montaaši küllalt kaootilise ning ainult esimese noodiga klappiva. Hilisemast tagasisidest selgus, et vähemalt nende seas, kes ise montaažiga tegelevad, oli tõepoolest tegemist vaatamist häiriva otsusega.

Trailer-i postitasin *Facebook*-i üritusele 31. märtsil. Valminud videoklipp on vaadav Tartu Ülikooli Televisiooni veebilehel, etenduse “Dulyeoum” video sissejuhatusena (<https://www.uttv.ee/naita?id=33218>). Esietendust filmis Tom Tristan Kidron, järeltöötuse kaamerapildile ning helinivoodele tegin *Adobe Premiere Pro*-s.

4. LAVAKUJUNDUS JA KOSTÜÜMID

Kostümeerijaks palusin teiste positiivse tagasiside alusel Rebecca Villemi. Peale esimesi kohtumisi ja proove kuhu ta tulla ei saanud, otsustas ta siiski sellest ülesandest loobuda, et pühenduda rohkem kooliga seotud tegemistele. Püüdsin leida uut inimest nii enda kui Rebecca kursuste dekoraator-butafooride seast ent taaskordse huvi puudumise tõttu jäi nüüd lisaks helikujundusele ka lavakujunduse ja kostüümidega tegelemine minu teha. Kuna veel oli esietenduseni aega, leppisin olukorraga, kohanesin kiirelt ning alustasin vajalike materjalide kogumisega.

4.1 Kujunduselemendid vastavalt erialale

Lähtusin lavakujunduse juures isiklikust eelistusest minimalistlike disainide osas ning kasutasin valguskujundajale omaseid vahendeid. Nii sai lõkkeks PAR64⁴ CP62 tüüpi lambiga ning lõkkeplatsi õmbritsevate palkide rolli täitsid kaks 1,5m pikkust hõbedat trussi. Kuna tegemist oli külmade metalltorudega, kasutasime etendajate istumisalustena *blackbox*-is olevaid piklike istumispatju.

Lava poolitas kaks 3 m X 5 m mõõtmetes valget katteloori, mis olid niidiga kinnitatud lava laes oleva nõörsiini külge. Nööri paigaldamise ning süsteemi käimasaamisega tegeles Joosep Kurm. Kanga eesmärk oli pakkuda katet kanga taga peituvatele koletistele, aga toimida ka suure molbertina, millele valgusega maastikku maalida. Katteloori eripäraks oli laigulisus ehk tegemist polnud ühtlaselt valge materjaliga, vaid pigem kohati läbipaistvama kangaga. Küllaltki hästi paistsid valgustatud kangalt välja ka selle hoiustamisel tekkinud voldid ja kortsud, mis minu arvates ei rikkunud pilti vaid lisasid sinna pigem dünaamilisust juurdegi. Eriala tundides keskendusime sarnasele ülesandele musta tülili peal, aga valisin enda etendusse valge, sest see peegeldab valgust ja värve paremini.

4.2 Tegelaste kostüümid kavanditest valmis tulemuseni

Laval oli kokku 3 tegelaste tüüpi. Matkajad, koletised ja *zombie*-d. *Zombie*-d veetsid esimesed kaks osa etendusest tribüünide alla varjunult ning kolmandas osas riivasid kätega saalis istuva publiku jalgu ja ronisid tribüünide vahelt välja. Matkajad istusid lõkke ümber vesteldes, peale

⁴ PAR (*parabool alumiinium reflektor*) on 1000W lambiga valgusti, mida kasutatakse tugeva ja kitsa valgusvihi tekitamiseks (Vaigur 2018).

nägemusele järgnenud rünnakut moondusid nemadki *zombie*-deks ning asusid publiku suunas teele. Koletised varjusid esimese osa ajal oma peidupaikades rõdu all ning lava all keldris. Kuna koletistele kindlaid nimesid pandud ei saanud, eristaksin neid siin kirjatöös selguse eesmärgil nende mõõtmete järgi kui lai ja pikk koletis. Nägemusele järgnevas rünnakus tapavad nad matkajad ning seejärel valivad uue sihtmärgi - publiku. Lai koletis taaselustab matkajad ning kutsub publiku alt needmisega välja *zombie*-d.

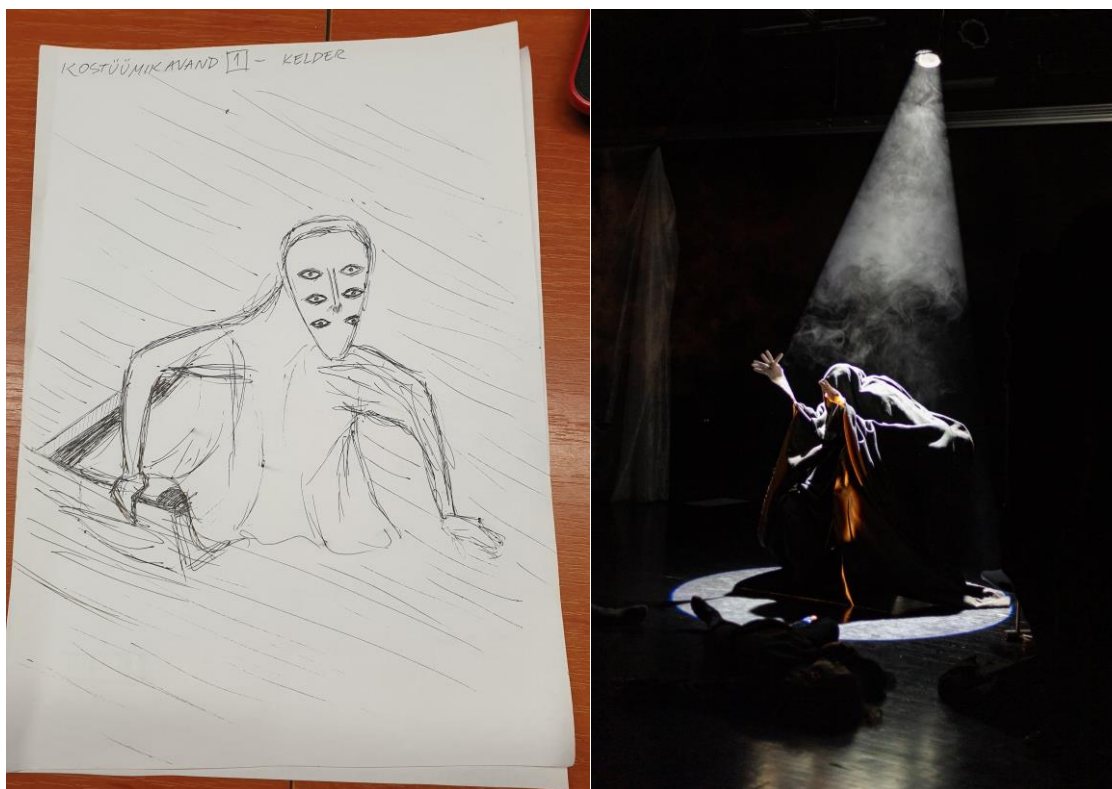
4.2.1 Matkajad

Matkajate kostüümideks olid etendajate isiklikud riided, mis oleks inspireeritud tavalistest matkariietest - mugavad, õhulised ja vastupidavad materjalid. Üheks märksõnaks oma riiete valimisel kujunes etendajatel *f l a n e l l*, mis on populaarne oma ruudulise mustri poolest.

4.2.2 Tribüünialused *zombie*-d

Kõige lihtsamaks kostüümi osaks, mida tuli valmistada, sai *zombie*-de näokatted. Näokatete inspiratsiooniks olid minu igapäevased unenäod, kus inimestel nägusid pole. Lihtsaim meetod selle imiteerimiseks oli nende näod kangaga kinni katta. Selleks kasutasin libedat läikivat tülli ning õmblesin nendest kotid, mille näopoolne nurk on ümar. Läikiv materjal peegeldas valgust ja nii oli raskem näha kanga taga oleva inimese nägu. Pähe püsima jäämiseks on alumisest äärest umbes 7 cm kõrgusel kummipael. Kokku oli vaja teha kaheksa niisugust kotti ning ajapuuduse tõttu aitas nende õmblemisel mind mu ema.

4.2.3 Lai koletis

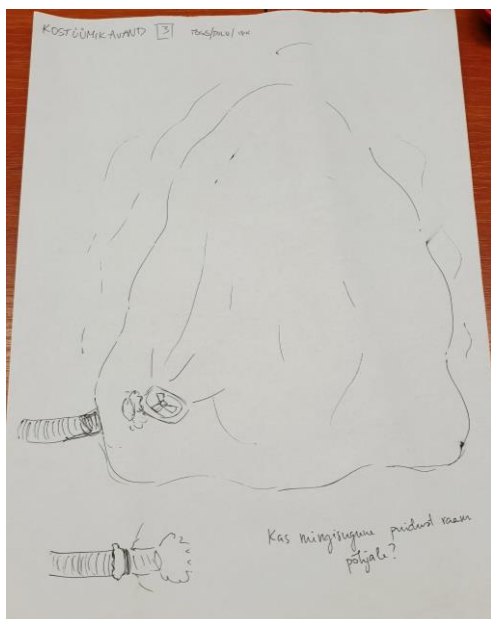
(Laia koletise kavand ning foto lõpptulemusest etenduse peaproovis. Vijard/Laanisto 2022)

Laia koletise kostüümi kavandamisel otsustasin kasutada P2VK.04.669 Butafooria (1. osa) tundides valminud kuuesilmset butafoorset maski. Selle tegelase inspiratsiooniks oli järgmine foto, mis on tehtud 2019. aasta alguses, 1. kursuse eksamiperioodil.

(Kostüümi inspiratsioon. Kivisild 2019)

Laija koletise disain muutus töö käigus. Kavandi joonistasin kostümeerijale aluseks võtmiseks, aga kuna tegin lõpuks seda tööd ise, jätsin endale vabaduse tegelaste kostüüme moduleerida vastavalt vajadusele. Tegelikuses kujunes laija koletise lõppdisain kahe tegelase

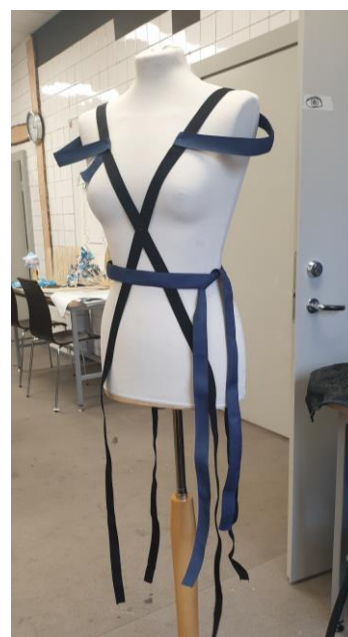

kavandi põimimisel. Algselt plaanisin lisada veel ühe koletise, aga kuna tema disain oli riskantne ning jäaks suures osas juhuse hooleks, loobusin sellest massiivsest tegelaskujust (vt kõrvalolevat fotot) peale mitmetunnist sessiooni, olles katsetanud erinevaid meetodeid kanga, ventilaatorite ja tossumasinatega. Kogukama kuju tekitamiseks kasutasin vähempainduvat voolikut ning traati.

Kostüümi õmblemisega alustasin käsitsi traageldades ning nõõpnõeltega kangast paigas hoides, kasutades sobivate proportsioonide hoidmiseks mannekeeni.

Selleks, et kostüümi mugavam kanda oleks, alustasin paelast konstruktsiooni loomisega (vt allolevat fotot), mille ülesandeks oli jaotada kostüümi raskus õlgadele, aga hoida konstruktsiooni õiges suunas vöökohal oleva kinniseotava kinnitusega. Kuna konstruktsioon koosnes poolkuu kujulisest toruraamist, sai redelist liikumiseks kasutada vaid toru otste vahele tekkinud poole meetrist vahe ja selle paigast nihkumist lubada ei saanud, sest kostüümis olles on nägemine piiratud ja sellises seisundis redelit mööda ronides on alati oht kukkuda. Redelist ronimise lihtsustamiseks oli vaja etendajal võimalust oma käsi kasutada. Selleks jätsin kostüümi esiosa mitme kangakihiga, et nende vahelt käsi läbi saaks panna ja mugaval kõrgusel redeli astmetest kinni haarata.

Massi lisamiseks kasutatud traadi tõmbasin rullist lahti, aga kinnitasin spiraali säilitades paelte külge. Plaanisin kanga alla ka vatiini lisada ent loobusin sellest kuna mustal kangal jäid kõik laiaili hargnenud kiud liiga hästi näha ja tegelikuses piisas ka ainult traadist (vt allolevat fotot).

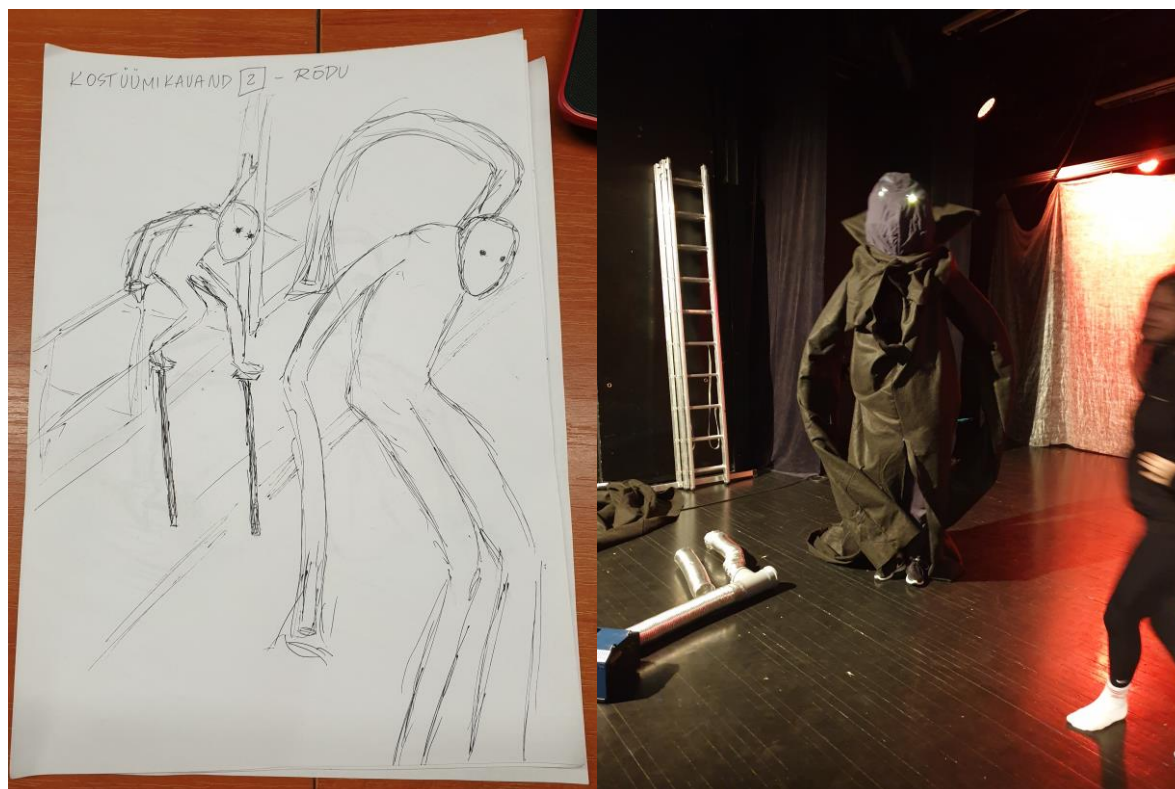
Kostüümi loomisel pidin kasutama erinevaid kangaid, aga kuna tegin ise ka valguskujundust, teadsin selliste probleemidega etendusel arvestada ja valguskujunduse abil

kangaste tonaalseid erinevusi varjata. Samal põhjusel andestasin endale ka mõned lohakamad õmblused ja kinnitused - saan neid hiljem valguspuldis olles peita.

Kuhjasin kostüümile veel mõned ruutmeetrid musta kangast ja hakkasin koletisele käsi tegema. Käte jaoks kasutasin valgeid lateksist kummikindaid ja täitsin need vatiiniga. Ühe käe jaoks kasutasin kahte kinnast ning kinnitasin need kuuma liimiga omavahel nii, et tekiks kokku kuus sõrme kummalegi käele. Kindad kinnitasin kahe peenikese puitpulga külge, katsin need laia valge paelaga ja kinnitasin hiljem haaknõeltega kostüümi sisekülgedele. Voolikute külge kinnitasin kanga klammerdajaga ning kangast kinnitamisel piisavalt pingutades kerkisid maast piisavalt, et tekitada mulje nagu koletis hõljuks.

4.2.4 Pikk koletis

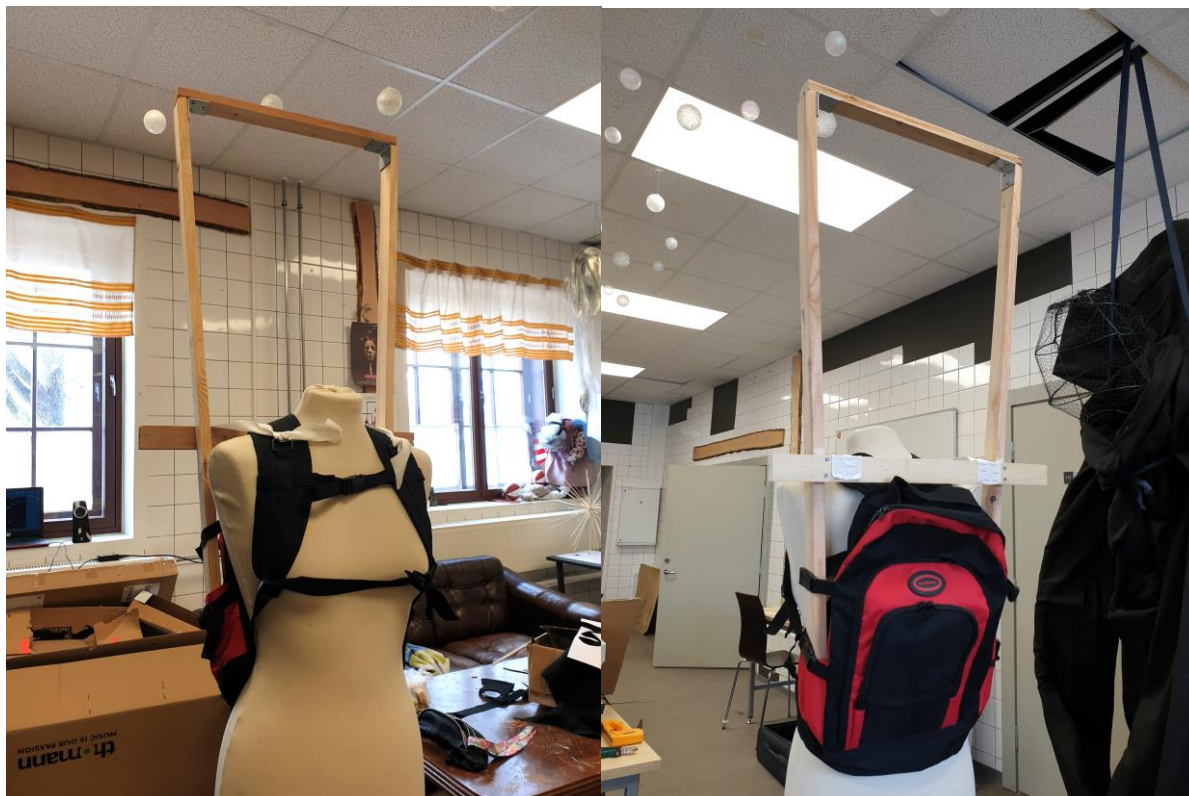
(Pika koletise kavand ning foto lõpptulemusest etenduse peaproovis. Vijard/Laanisto 2022)

Pika koletise idee tulenes peamiselt tavalise inimfiguuri moonutamisest ebaloomulikesse proportsioonidesse. Nagu kavandist näha, oleks kostüümi sees üks inimene, kes liiguks jalgade külge käivatel vaiadel. Olles arutlenud vaiade varianti Liis Mariaga, kes oleks kostüümi sees, otsustasime mõelda mõnele ohutumale variandile kuna puitpõrandal on libisemise oht ning tema vaateväli oleks kostüümiga piiratud. Jõudsime ideeni, kus Liis Maria kannaks oma õlgadel Triinu-Liisi, kes tegeleks koletise käte kontrollimisega. Nii saaksime ebaloomulikud proportsioonid ja kolmandas osas koletis poolduks kaheks, et lihtsustada läbi publiku liikumist.

Koletise kostüümi valmistasin mustast geotekstiilist. Selle kangaga töötamist hõlbustas materjali võimekus end ise kokku vajumast hoida. Nii sain teha kergitatud krae ilma lisatoestust kasutamata (vt kõrvalolevat fotot). Toestust vajasis aga koletise käed, mis koosnensid vähepainduvast voolikust ning seda katvatest kahe meetri pikkustest 42-millimeetrise diameetriga Climaflex toruisolatsioonidest. Vooliku eesmärk oli toetada ning toruisolatsioon oli pehmemdamiseks, et etendajatele löökidega kuidagi liiga ei saaks teha. Proovides toimis kostüüm kahe inimese koostööl hästi.

Kahjuks Triinu-Liis haigestus ning kuna kõik etendajad olid selleks ajaks juba teiste rollide vahel jagunenud, tuli leida kiirelt asendus või hakata kostüümi ümber tegema. Arvestasin koheselt mõlema variandiga, jäädes lootma asenduse leidmisele, aga valmistudes kostüümile lisakonstruktsiooni välja töötamisega. Mõtlesin, et hea lahendus oleks tekitada süsteem, kus Liis Maria saaks kostüümi kõrgenduse endale selga panna, nii jääks alles koletise kõrgus, aga ka ohutus, sest kõrgendus oleks Liis Maria kohal, mitte tema all vaiade kujul. Leidsin kodus käies seljakoti, mille küljetaskute kohal olid ideaalse paigutusega rihmad. Konstruktsioon sai võrdlemisi lihtne (vt allolevaid fotosid). Asetasin puidust teibad seljakoti küljetaskutesse, lisasin stabiilsust taskute kohal olevate rihmadega ja laiuse säilitamiseks paigaldasid kaks horisontaalset teivast. Alumise horisontaalse teiba külge klammerdasid kaks paela, mida oli võimalik siduda seljakoti sangadel olevate plastikaasade külge, et konstruktsioon liiguks seljakotti kandva inimese keha järgi ja ei saaks kostüümi raskuse all ühelegi poolele ära vajuda.

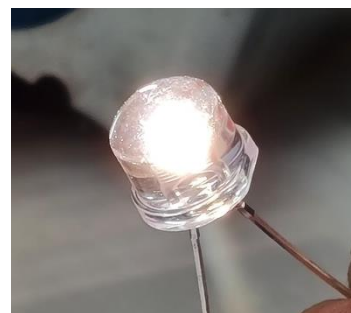
(Seljakotile kinnituv konstruktsioon eest- ja tagantvaates. Vijard 2022)

Koletise pea erines kavandist suurel määral. Kui kavandi versiooni pea oli pigem inimlikes mõõtmetes, siis tegelikkuses sai alusraam plaanitud kordades suurem, et etendajal selle sees mugavam oleks olla (vt allolevat fotot). Etenduste ajal oli Triinu-Liisi haigestumise tõttu koletise peasa siiski täiesti tühi. Raamile kinnitasin vanast voodilinast katte. Raami kinnitasin kostüümi külge traageldades. Koletise pea tegi eriliseks helendav silmapaar.

Silmade elektroonilise poolega palusin abi oma isalt, kes ühendas LED-lampidega aku, lüliti ja voolukaablid. Silmad kinnitasin pea alusraami külge ning tegin raami katvale kangale valgustite jaoks augud.

(Koletise pea traadist alusraam võrdluses minu peaga vasakul, koletise silmade valgusti paremal. Vijard/Vijard 2022)

Ajapuuduse tõttu jäi koletise kostüümi esiosa kokku õmblemata ja kasutasime selleks haaknöelu. Mõneti oli tegemist isegi mugavama variandiga, sest nii oli kostüümi lihtsam selga

panna ja ära võtta. Samuti tähendas see, et kavandis olnud jalgu ei tulnud ja koletis meenutas rohkem suurt madu, kui välja venitatud proportsioonidega inimest, mis võis toimida isegi hirmutavama variandina.

Kostümeerimise osa oli kogu protsessist ka kõige valulikum ja seda sõna otseses mõttes, sest korduvad vigastused nõeltega oli juba igapäevane ning pinnud naha all polnud ka peagi enam midagi uut. Isegi kui suutsin valgustehnika ülespanekul sõrmi kinnituste vahele jätta või metalltorude vastu naha verevalumeid täis põrutada, sain kõige meeldejäävama vigastuse just pika koletise kostüümi käte seksiooniga tegeledes. Vooliku noaga lõikamisel tegin valearvestuse ning torkasin voolikust läbi jõudes noa tera otse randmesse. Õnneks hüübib mu veri küllaltki kiirelt, sain lahtise naha nõela abiga õige koha peale tagasi lükata ja haavast on praeguseks järel ainult veidi tundlik arm.

5. VALGUSKUJUNDUS

5.1 Töö prooviruumis

Ruumibroneeringuid kasutasin võimalikult optimaalselt. Iga kord, kui broneering oli kuni kolme tunni pikkune, pühendasin selle täielikult ainult valguskujundusega tegelemisele. Esimene niisugune pikem istumine kulus sellele, et *ETC Gio@5* valguspuldil *Magic Sheet*⁵-i saali dimmerkanalite ning kõigi saadaval olevate stangede joonist teha. Vaatamata ajakulukale tööle, lihtsustasin selle joonise tegemisega oma edasist tööd, sest nüüd ei pidanud iga uue seadme ühendamisel ma joonist täiendama, sest soovitud kanal oli juba õiges piirkonnas olemas. Hiljem lisasin joonisele LED⁶-seadmed.

Järgmine kord prooviruumis valguskujundusega tegelemiseks sain viimaks ka seadmeid riputama hakata, sest saalis vahepeal enam etendusi polnud plaanitud ja sain vajaliku tehnika jätta sinna, kus minul seda etenduseks vaja oli. Suur osa sellest ajast kulus kahjuks teiste järelt koristamisele, sest kooli ühiskasutuses oleva ruumi uutest üldistest kasutusreeglitest kinni hoida ei tahetud. See tähendas, et tagasi tuli riputada aksid, korjata kokku põrandal vedelevad sokid ja püksid, tõsta lakke ümber saali äärtesse asetatud valgustid, transportida digiklaver valguslao ruumidest välja ja eemaldada tolmuhiht nii põrandas olevalt luugilt, kui valgusstangedelt. Esietenduse nädalal pidin koristama ära ka hunnikute viisi nurka vedeleva jäetud voolukaableid, puidust laua ja neli suurt peeglit. Stressirohke perioodi juures olid kõik sellised pisiasjad väga ärritavad, sest eeldasin koolikaaslastelt hoolivamat suhtumist ruumi korrashoidu.

Kõigest eelnevast hoolimata alustasin oma valgusplaanide realiseerimiseks vajalike seadmete riputamise ning suunamisega. Riputusel käisid mul eri päevadel abiks Joosep Kurm, Siim Reispass, Kenet Valtin ja Terje Kähr ning kõik abikäed olid mulle suureks abiks, sest mida lähemale jõudis 8. aprill, seda kaootilisemaks muutus õhkkond prooviruumis. Olles saanud lakke paika aluse, millest lähtuda, alustasin valguspiltide loomisega. Mitmel päeval alustasin tööga varahommikul, et proovi alguseks *cuelist*-iga võimalikult kaugele jõuaksin.

⁵ *ETC (Electronic Theatre Controls) valguspultide sisene valgusplaanide ja -jooniste tegemise paneel, läbi mille on võimalik seadmeid kontrollida.*

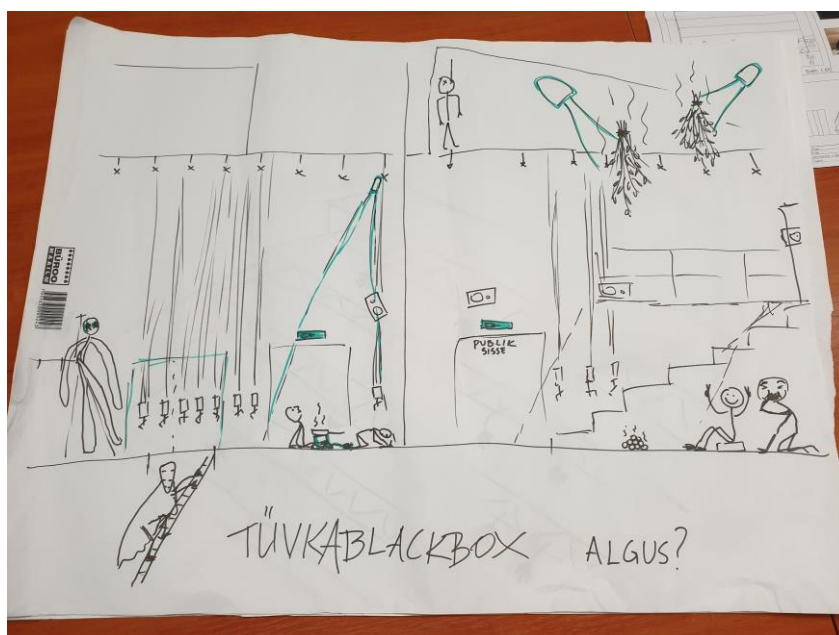
⁶ *Light Emitting Diode ehk valgust kiirgav diode.*

(Blackbox-i korrastamine. Vijard 2022)

5.2 Esimene skitseering

Kuigi idee luua etendus valguskujunduse võimalustele põhinedes, olid varakult tehtud valgusplaanid ainult minu peas või kritseldised märkmepaberi serval. Esimene põhjalikum plaan sai valmis skitseeringu kujul (vt allolevat fotot) märtsi alguses toimunud koosolekuks, et etendajatele anda parem ülevaade nende positsioonidest saalis ning üldisest lavalisest liikumisest antud ruumis. Skitseering keskendus küll peamiselt üldisele ruumikasutusele, aga märkisin sellele enda jaoks ka mõned olulisemad valgustite asukohad, mis selleks hetkeks kujunduses paigas olid.

(Skitseering esimesest stseenist. Joonis ja foto: Vijard 2022)

Peale esimest kohtumist etendajatega kasutasin *blackbox*-i broneeringuid, et oma erinevaid ideid sobilikes valgustingimustes (vt allolevaid fotosid) läbi proovida. See hõlmas nii ruunikritselduste tegemist kui valguslao mannekeenide ümber kattelooriga ringi jooksmist ja selle filmimist. Mõlema katsetuse jaoks vajasin selgejoonelist valguskiirt, mille tekitamiseks kasutasin 70°, nuga-dega halogeenvalgusteid, mida nimetatakse profiilideks. Valguskiirt kasutasin kritselduse kokkulangevuse kontrollimiseks ning katteloori liigutamisega kaasnevate visuaalsete efektide katsetamiseks.

(Kritseldatud ruunilaadsed sümbolid, mis moodustavad kokkulangemisel sõna “HIRM”)

(Katteloori ja inimfiguuri koosluse testimine blackbox-is. Vijard 2022)

5.3 Eesmärgipõhised valgustid

Valguskujunduse loomisel püüdsin lähtuda seisukohast, et kõik valgustid, mida etenduses kasutan, peavad olema sinna asetatud kindla eesmärgi täitmiseks. See tähendas, et valgusti paigutamisel pidi selle ülesanne olema midagi enam, kui ainult etendajate välja valgustamine, isegi kui kasutan seda seadet etenduses vaid mõneks sekundiks. Selle tulemusel standardse 45° nurga alla asetatud eestvalgust ma lakke ei riputanudki.

Esimene pilkupüüdvam valgusti toimis pigem rekvisiidi või töövahendina, kui valgusallikana, sest tegemist oli lõkkeplatsi stseenis kasutatava lühema PAR64 valgustiga. See idee tulenes kooliajal kuulnud lugudest, kuidas valgustajad peale teatrietendusi PAR-tüüpi valgustitega niiskeid riideid kuivatasid või lambi tulisel korpusel muna praadisid. Asetades PAR-i põrandale, suunaga otse üles, panin seadme peale praepanni, mille peal etenduse esimeses osas matjakad vorste praadisid, andes saalile juurde mõnusa grillvorsti aroomi ja maheda kõlaga vorstide särisemise. Panni kuumutamiseks piisas vaid mõnest minutist, kui valgusti täiel võimsusel töös oli. Lõkkeplatsist veidi tagapool laes oli pannile suunatud 650W *Fresnel*⁷, mis kontravalgusena joonistas paremini välja pannilt tulevad rasvapritsmed, soojendas vorstide pealmist poolt ning lisas neile isuäratavalt kuldset tooni.

Suveõhtuse aroomi tekitamiseks kasutasin samu PAR64 pika kerega valgusteid, millega saalivalgust tegin. Lakke paigaldatud valgustite ette riputasime sügavkülmast võetud saunavihad, mis soojenedes ja sulades hakkasid eritama lõhna, mis viiks publiku mõtetes suvisesse vihtade valmistamise perioodi. Selleks, et lõhn jõuaks üle ruumi levida, panin vihad kuumenema kaks tundi enne etenduse algust ning aeg-ajalt niisutasin neid spreipudelis oleva veega pritsides.

Külmiste profiilide kasutamine kiirte tekitamiseks oli inspireeritud minu seminaritöö raames läbi viidud testi valguskujundusest, kus kasutasin lavatossu mustritega mängimiseks kolme profiiliga tekitatud vertikaalseid valguskiiri. “Dulyeoum”-is kasutasin valguskiirte tekitamiseks 20 halogeen profiili, millest kümme lava tagumises osas olid ETC Source Four Zoom 15°-30° ja lava eesmisel osas ETC Source Four Zoom 25°-50°. Profiilid jagunesid balletitornidele⁸ viieste komplektidena, täites torni kogu ulatuses põrandast kuni umbes 1,8 meetri kõrguseni. Profiilide vastakuti suunatud kiirtest otse läbi kõndides, moonutasid kiired

⁷ *Astmelise läätsega valgusti, mille valguspunkt on hajutatud servaga (Vaigur 2018).*

⁸ *Redelilaadne metallkonstruktsioon, millele on võimalik kinnitada kuni 5 valgustit.*

nähtut, liikudes samaaegselt mööda kõiki keha kumerusi, tekitades optilise illusiooni, muutes keha kohati ebaloomulikult voolavaks. Seda illusiooni kasutasin koletiste liikumise deformeerimiseks.

Laes olevate *Robe Robin 600 LED Wash*⁹-ide ülesandeks oli esimeses osas värvida lava poolitavat katteloori esmalt päikeseloojangu toonides ning nägemuse ajal muunduda koos nägemuse sisu muutumisega sinakas-roheliseks. Peaproovini kasutasin lisaks *wash*-idele sel kangal ka *Robe Robin 300E Spot*¹⁰-e gobodega, aga peale proovis tehtud fotode nägemist otsustasin nendest loobuda, sest need pigem rikkusid pilti ja lisasid ebavajalikku müra. Rünnaku ajal kasutasin *wash*-e ainsa valgusallikana, näidates kiirete valgete valgussähvatustega vaid üksikuid hetki laval toimuvast. Nii said etendajad laval kaost väljendada ilma, et nad peaks kogu aja ringi jooksuma, sest isegi rahulikus tempos katkendlikus valguses liikudes näis nende liikumine piisavalt paaniline. Publiku kohal olevad *LED Wash*-id näitasid esmalt valgete sähvatustega koletiste laval liikumist, aga seejärel suunasin need publikule ning kasutades nende UV-valguse võimalusi, sain tribüüni vahelt välja ilmuvad UV-värvidega kaetud käed paremini esile tuua, lisades kätel olevatele värvidele erksa kuma.

Rõdu allääres rippuva *flood*¹¹-tüüpi valgustiga sain katteloori nägemuse hetkeks heledamaks värvida. Lambi süttimisel liikus valgus keskelt külgedele, mis tekitas suurendava liikumisega illusiooni, mis aitas tähelepanu kohe õigesse punkti tõmmata. Peale lühikest varjude mängu astub koletis valgusallika ette ning sellele lähenedes muutub tema vari kangal üha suuremaks kuni viimaks nägemuse lõppedes ähvardavalt suure koguna järsku haihtub.

5.4 “Jäätoru” ehitus

Soovides publikut “uputada” mööda nende külgi alla hiiliva tossu sisse, soovitas minu noorema kursuse tudeng Mihkel Viinalass kasutada lihtsat torusüsteemi, kuhu on lisatud jääkuubikud, et tekitada allapoole vajuvat ehk külma tossu. Selleks paigaldasin *Blackbox*-i tehnikute rõdu äärel “jäätoru”, mille valmistasel kasutasin 3-meetri pikkuseid 100-

⁹ Aditiivse värvisegamisega liikuvpea valgusti laia valguspunktiga (Vaigur 2018).

¹⁰ Aditiivse värvisegamisega liikuvpea profiilprožektor (Vaigur 2018).

¹¹ Suurte tasaste pindade ühtlaselt valgustamiseks mõeldud valgusti (Vaigur 2018).

millimeetrise diameetriga painduvaid ventilatsioonitorusid (<https://www.bauhof.ee/et/kute-jahutus-ja-ventilatsioon/ventilatsioonitoru-painduv-100mm-3m-048229>) ja 2-meetri pikkuseid 42-millimeetrise diameetriga *Climaflex* toruisolatsioone (<https://www.bauhof.ee/et/veesusteemid/toruisolatsioon-climaflex-42-9mm-2m-046985>), mille ühendasin omavahel halli veekindla teibiga. Ühenduse loomiseks torude ja tossumasina vahel kasutasin veel üht painduvat ventilatsioonitoru ning tualettide kanalisatsioonisüsteemis kasutatavat HTP kolmikut, diameetriga 110 millimeetrit. (<https://www.bauhof.ee/et/veesusteemid/kolmik-htp-110mm-88-5-s16-pp-020569>).

(Foto kohati hävinenud tossumasina “jäätorust” päev peale etendusi. Vijard 2022)

Toru otsad teipisin suletuks, et toss väljuks publiku poolele lõigatud aukudest, mis võimaldasid tossu ühlasemat jaotumist saali kohal. Toru jagunemispunkti täitsin 1kg jääkuubikutega. Peale esimest etendust olin veendunud, et jääst polnud üldse kasu, sest toss liikus rohkem otse edasi, kui vajus alla ja seetõttu loobusin teisel etendusel jää kasutamisest. Siis tõusis aga suur osa tossust otse üles ja sobiva visuaali tekitamiseks pidin kasutama rohkem tossu. Hiljem mõistsin, et toss liikus peaproovis ja esimesel etendusel õigesti, sest mina ise nägin vaid seda osa, mis oli välja valgustatud ja kuna selleks oli kitsas, laega paralleelne kiir, mulle ainult tundus, et toss liikus alla vajumise asemel otse edasi. Kiired publiku peade kohale tekitasin selleks, et publikut klaustrofoobilisemasse ruumi sulgeda, kus tossu ja valguse abiga toon neile lae lähemale ning tekitan ühtlasi nähtava “pilvepiiri” kuhu kõik nende vahel roomanud *zombie*-koletised kaovad.

5.5 Pildinimekiri ehk *cuelist*

Etendusel kasutatud pildinimekiri pealkirjade, kestvuste ja efektidega. Kirjapilt muutmata.

Cue - pildi number

Label - pealkiri

Int Up - valgusti intensiivsuse muutuse kestvus sekundites

Focus - valguskiire positsiooni muutuse kestvus sekundites

Beam - valguskiire suuruse muutuse kestvus sekundites

Dur - kogu valguspildi muutuste kestvus sekundites

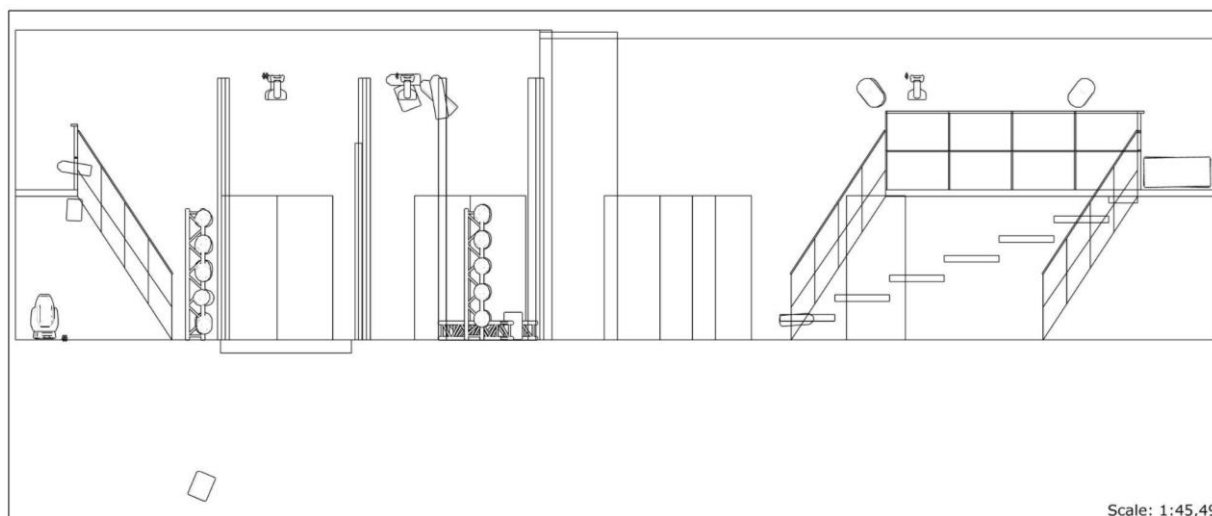
ExtLnk - antud pildinimekirjas efektide koodid

<i>Cue</i>	<i>Label</i>	<i>Int Up</i>	<i>Focus</i>	<i>Color</i>	<i>Beam</i>	<i>Dur</i>	<i>ExtLnk</i>
Cue 0.1	YLD PESU W	0	0	0	0	0	
Cue 1.1	PUBLIK JA VIHAD	5	5	5	5	5	
Cue 1.2	VORST	30				30	
Cue 1.3	KLAVER	5		5	5	5	
Cue 1.4	FLASHBACK☆	3				3	
Cue 1.5	DANGER	15	15	15		15	
Cue 1.6	KRITSELDAMINE	0		0		0	
Cue 1.7	H I R M	0.3				0.3	
Cue 1.72	YTLEMA	0.3		0.3	0.3	0.3	
Cue 1.8	BO	0.2				0.2	
Cue 1.81	KOLL	2				2	
Cue 2.2	krigin august	8				8	
Cue 2.3	august v2ljas	5				5	
Cue 2.31	PAANIKASSE	0				0	
Cue 2.32	PAANIKA	0	0	0	0	0	E 916
Cue 2.33	STROBE ONLY	1				1	E 916
Cue 2.35	BO	5	5	5	5	5	
Cue 2.4	HINGED	10	0.2		0.4	10	

<i>Cue</i>	<i>Label</i>	<i>Int</i>	<i>Up</i>	<i>Focus</i>	<i>Color</i>	<i>Beam</i>	<i>Dur</i>	<i>ExtLnk</i>
Cue 2.6	POSITSIOONILE	5	5	5	5	5		
Cue 3.1	KUTSUMINE K2TELE	5	5			5	5	E 916
Cue 3.2	K2ED	10					10	E 916 +
Cue 3.3	KOLL\LIIGUB	5					5	E 916 +
Cue 3.4	POOLEL TEEL	5					5	E 920
Cue 3.5	TRIBYYNIDEL	5					5	
Cue 3.6	BO	1:35					1:35	
Cue 4.1	KANNEL	30	30	30	30	30	30	
Cue 20	BO	5					5	
Cue 22	KUMMrsua	8					8	
Cue 22.1	ette	8	8				8	
Cue 23	OUT	10					10	

5.6 Joonised

5.6.1 Valgusplaan

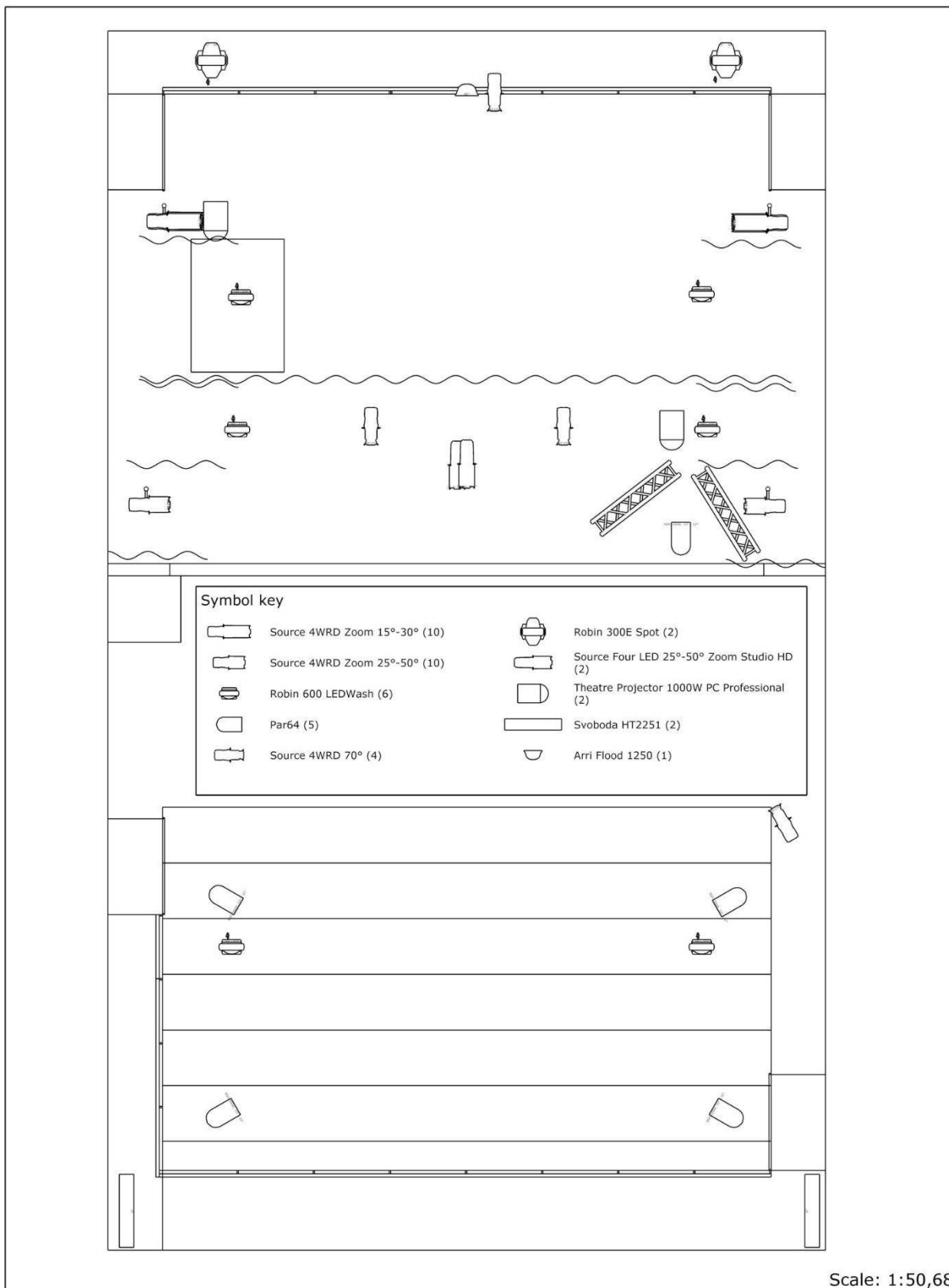

DULYEOUM		DULYEOUM
TUVKA BB	08.04.2022	
Mari lõputöö		
Mari Vijard		tyhi plats.c2p

Symbol key	
	Source 4WRD Zoom 15°-30° (10)
	Source 4WRD Zoom 25°-50° (10)
	Robin 600 LEDWash (6)
	Par64 (5)
	Source 4WRD 70° (4)
	Robin 300E Spot (2)
	Source Four LED 25°-50° Zoom Studio HD (2)
	Theatre Projector 1000W PC Professional (2)
	Svoboda HT2251 (2)
	Arri Flood 1250 (1)

(Valgusplaan külgvaates)

Tornidele asetatud külgmiste läbivate profiilide suunamisel kasutaksin märksõnu “juhuslik” või “kaootiline”, sest kuigi valguskiired tuleks nugaena lõigata välja võimalikult peenikesed, on vaja vältida nende kiirte järjestuses järjekorra loomist, sest juhuslikus järjestuses toimib koletisele tekkiv efekt paremini.

Scale: 1:50,68

DULYEOM		DULYEOM	
TUVKA BB	08.04.2022		
Mari lõputöö			
Mari Vijard		tyhi plats.c2p	

(Valgusplaan pealtvaates)

6. ENESEANALÜÜS JA KOKKUVÕTE

Tunnen, et võttes arvesse endale seatud eesmärke ja ootusi ning kõiki ette tulnud ootamatusi, jõudsin oma ülikoolis kogutud teadmistele toetudes eduka lõpptulemuseni. Loomulikult ei olnud tegemist vigadeta projektiga, aga hoolimata varasemate kogemuste puudumisest mitmes käsitletud valdkonnas, jään ise oma saavutustega igati rahule.

Peamine, mida sellest kogemusest õppisin on parem arusaam kogu lavastuse protsessist ning hea tiimi vajalikkusest. Jah, on asjad, millega saan iseseisvalt hakkama, aga võiksin õppida siiski ka märkama, millal on õige aeg ohjad teiste kätte usaldada ja tegeleda sellega, milles ma hea olen. Kindlasti pani see ettevõtmine proovile minu kannatuse ja sallivuse, aga need olid probleemid, millele teistega arutledes lahendused leidsime. Peamine, milles pettuma pidin oli tegelikult hoopiski väline huvi. Sisimas lootsin, et kohtan publiku seas rohkem tuttavaid nägusid ning kaastudengeid. Tagasiside põhjal julgen öelda, et kõik, kes „Dulyeoum“-i saalis kogemas ei käinud, jäid ilma elamusest, mida meie koolis nii kergelt ei leia.

Lootsin, et saaksin etenduse veel millalgi publiku ette tuua ent arvestades seda kaost, mis meil etendajate leidmisega kõigest ühe kuu väljtel kogema pidin, arvan, et lisaetenduseks ühise aja leidmine muutuks liialt keeruliseks ja „Dulyeoum“-ist saab ühekordne mälestus nii minu kui kõigi kaasosaliste jaoks.

Mingil määral oli mu unistuseks jätta enne koolist lahkumist sinna ka oma jälg. Arvan, et olen seda omamoodi teinud. Samuti jääb „Dulyeoum“ mulle kauaks meelde juba selle poolest, et ka minule sai jälg külge jäetud ja randmel olev arm meenutab mulle veel aastaid, millise pöörase idee ma viimaks teostada otsustasin.

KASTUTATUD ALLIKAD

Adobe Photoshop. 2022. <https://www.adobe.com/ee/products/photoshop.html>

COVID-19. 2022. <https://www.terviseamet.ee/et/mis-covid-19>

Helisäilik “Kaege sõsare häälesid, meelistage meelesid”. 1912. < Karula khk.; Urvaste khk., Vana-Antsla v. - Armas Otto Väisänen < Ann Kolatsk, 77 a.; Mari Valner (1912) ERA, Fon. 4 a (ERA-11141-65498-72461). <http://kivike.kirmus.ee>

Jüssi, F. 1982. *Rana esculenta* laul. <https://loodusheli.ee/>

Jüssi, F. 1988. *Rana lessonae* laul. <https://loodusheli.ee/>

Kreintaal, K. 2017. P2VK.02.095 Noodistamine (1. osa). [Käsitirjaline loengukonspekt]. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.

Magic Sheet. 2022. <https://www.etconnect.com/>

Paeglis, J. 2017. P2VK.02.650 Muusikatehnoloogia alused (1. osa). [Käsitirjaline loengukonspekt]. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.

Runnel, V. 2005-2009. Erinevate loomaliikide laulud. <https://loodusheli.ee/>

Vaigur, M. 2018. P2VK.04.542 Valguskujundus (1. osa). [Käsitirjaline loengukonspekt]. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, _____ Mari Vijard _____,

(autori nimi)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on

_____ Margus Vaigur _____,

(juhendaja nimi)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Mari Vijard

20.05.2022